in calorem. Quia aqua moveri a sua forma substantiali, quae primum talis motus, et licet ipsum compositum aqueum sit primum totale cum primum immanens est forma, et licet ipsa sit, in mali recipiant frigus, non est inconveniens quod id sit agens et patiens erga suas emanationes, ut de anima diximus, quae est primum instrumentale suarum emanationum, agens vero est principale proportionem.

4º. Cor est primum motus; ergo moveri a se, quod idem est agens et patiens. Quia cor non movetur a se sed ab anima mediante potentia motiva quae in corde residet: cum non motus cordis sit maxime vitalis, quoniam necesse est a principio vitae, quae est anima: cum vero anima non sit primum immanens ... emanationum, non potest talem motum sive agere nisi mediante alia potentia motiva. Itaque ipsa potentia motiva eum movet cum corde in quo haeret: sed ipsa est primum motus; ergo eadem agens et patiens. Quia potentia motiva movere cor primario, se autem secundario; quoniam residet in corde, illam movet sive sit motus: ut patet de ... dicenda.

Cap. 2um

Utrum agens et patiens debeant esse simul

Quia affirmative, ut etiam ostendimus in libris de Caelo, omne agens habet certam et determinatam sphaeram suae activitatis, quod si passum ita sit distans ut agens ad illud non pertingat saltem mediante sua virtute, non potest in illud agere. Quod idem est, nihil potest agere in remotum quin prius agat in propinquum, licet per se vel per suam virtutem.

Non magnes qui atrahit ferrum non alterat immediatum est quia quod passum illud attrahit non potest habere suum effectum nisi in ferro, cum quo habet sympathiam, non cum aere. Sic lux solis non potest calefacere caelum lunae quod non est capax calefactionis, quamvis sit terrae contiguum. Sed dicendum de fascinatione et de remora et de aliis similibus effectibus, de quibus doctores agunt ... in libro libro c. 2 qu. 2. 3. 4 et 8º.

Aqua in fundo lebetis licet sit proprior igni, ideo est minus calida, quam est ea quae est in ora lebetis, quia in fundo sunt partes aquae crassiores; superiores vero quia sunt rariores ideo recipiunt magis calorem

ris. Qd etm visitr qn ignis s papyrum ita oleum calefacit ut ova in ea frigari. Qa ignis n agit fortius qn remium qm in ppinquum. Q lapidem pjicit e sit cum illa impulsum quam illi imprimit qmovis n sit suppati. Siliggiunt eres a pore gravium et levium adherent illis mediante gravitate et levitate qq in ea natia contendunt. Reliqm hujus libri do am commodius alibi tractam.

Liber octavus
Caput. I.
De mundi Creatione.

De creoe agimd in cils dº 2 sect 1, et agiv in Metis. Rogai hic 1º creao nati lumine poit cogni. Raffre Cti 1º q Ds operari ut e: sed e oio indepens: q operai independenter ab oibq. 2º Ds pot facere qqd n implicat odictoem: creao n implicat: q Ds pot creare. Qua droes nati lumine dephendi: ut de facto dephendit Artes. Qn vº asuit ex nihilo nil fieri: et silia: loquitur e phycam abem id 2d.

Erravit m ipse Deus mundum ab drno fuisse creum existimans: cum fides in tempore pductum doceat. Qd cm roe nati nequit drari nisi pbitr ex concensa Deoz Alneig ex old scriaz q certo tempore fluxerunt ex historiis q in universo terraz orbe ditracum rebd exordium assignant. Quam merce tanm tempore ab se sit pcreatd docte C q3.

Nom vº e n ee s bonem t liberem Dei mundi

mundi primordium dixe. q[uo]d tunc magis crescebat q[uam] in corde
e. ita Deo disponente p[er] investigabiles ejus rões. et de
arcano divinæ sapiæ consultum. Et autem illum poterat creare
ab æterno voluit tamen in tempore ut ostenderet maiorem dependentiam
creaturæ à se ipso. Et licet bonum fuisset dari motum ab æterno tamen
Ds n[on] est tenetur facere optimum q[uo]d potest. Si dicas idem mane-
nens id est sic facit id. Ds autem est manet id ab æterno: q[uo]d creat
ab æterno. R[espo]ndens est dum de agentibus n[atur]alis n[on] de liberis.

Certum enim est Dm procreasse mundum libere
n[on] n[atur]ali: ut testatur Sacra pagina ps. 134. Ps. quæcumq[ue]
voluit fecit. et alibi sæpe. Ostenditur enim rõe 1o q[uo]d nobilissi-
mus operandi modus cõnt agenti nobilissimo: Ds est agens no-
bilissimum et operari libere est nobilius q[uam] n[atur]ali: q[uo]d libere pro-
ratus est mundi creatione. 2o Ds est summe bus: q[uo]d ex se
nil habet à necessitate. 3o ois op[er]atio creati cõnt Deo eminen[ter]:
sed operatio libera est op[er]atio in creatis: q[uo]d Deo assignanda est.

Obvia vero n[on] idem est agere libere ac casuali:
Vn[de] licet Ds agat libere n[on] tamen agit temere: ut in finis cong-
gruentibus plenius tradimus explando tamen arg[ume]nta q[uo]d hic solent fieri.
Genti Artes putarunt Dm operari necessitate n[atur]ali. Aliqui putasse
Dm operari n[atur]ali in iis q[uæ] pertinent ad mundi creationem. libere
vero in aliis rebus. Sed dependitur ex ejus connexione.

Cap. 2um
An Ds potuerit creare ab æterno?

Affirm[ati]ve. Ratio q[uo]d Ds n[on] implicat q[uo]d n[on] est connexionem. Primo ante temporalitate ex p[ar]te pot[enti]æ ex p[ar]te ac[ti]onis ex p[ar]te obiecti: n[on] ex p[ar]te pot[enti]æ q[uo]d Ds
est ab æterno ipotens: n[on] ex p[ar]te ac[ti]onis q[uo]d creatio n[on] requirit tempus sed ita
ut n[on] fiat et ante subito. Neq[ue] ex p[ar]te obiecti seu rei p[ro]ductæ q[uo]d ver-
bum divinum est p[ro]ductum ab æterno: q[uo]d n[on] implicat p[ro]ductio æterna.
Confirmatur 1o q[uo]d si Sol esset ab æterno posset ab æterno illuminare ex eo q[uo]d sol
q[uo]d habet p[otesta]tem illuminandi: sed Ds habet ab æterno p[otesta]tem creandi

di: q° potuit creare ab æterno. Confir. 2° q creã pot ẽẽ ab æternõ ãpe=
post: q° potuisset ãpe ante.

Ob. 1°. Creaõ ẽ pductiõ ex nihilo: q° res creã
prius debuit ẽẽ nil: sed id qđ hũit ẽẽ post n̄ ẽẽ hũit initium
ẽẽdi: q° n̄ pot dari in æternitẽ. cum æternitas n̄ hãt initium.
R creaõem ẽẽ pductiõem ex nullo subto psuppõ: ad qđ n̄ requiri ut
in aliq durõe dn̄ n̄ ẽẽ creã. sed suffit qđ fiat independenter à
subto: ut pot fieri in æternitẽ.

2°. Qđ ẽ æternum ẽ immutabile: sed
immutabilitas repugnat creã: q° et æternitas. R mai ẽẽ vãm de
eo qđ ẽ æternum ab intrõ qlis ẽ Deus; n̄ v° de eo qđ ẽ æternum
ab extrõ, qlis esset creã ab æternõ. creã q n̄ à se, sed ab extrõ parti
ciparet æternitatem: q creã ãpe post posset mutari et anihilari.
Neq ẽ ab. qđ Deus ãpe ante teneret conservare talem creãm
p infinitam durõem. q° ista necẽas ẽ ex suppõe, qđ libere vellet
talem creãm pducere. n̄ v° abte qđ sot esset impfio.

3°. Sed qđ ẽ ab æterno ex sẽ: creaõ dicit
novitatem ẽẽdi: q° n̄ pot ẽẽ ab æterno. R mi ẽẽ vãm de creõe tem
porania, n̄ v° æterna, q nullam haret novitatem. Argues. Sed qđ
ẽ creatum ẽ factum sed qđ creatum hũit initium ẽẽdi; q° ois cre
aõ concernit initium seu novitatem ẽẽdi. R id qđ ẽ factum
sot dicere qđ n̄ hãt ẽẽ à se sed ab alio, qđ pot ẽẽ in æternitẽ
sine priõ.

4°. Ex infinitã durõe colligi infinitã
pfectiõ: sed creã n̄ pot ẽẽ infinite pfẽ: q° neq hẽre infinitam du
rõem. R mai ẽẽ vãm de durõe infinitã à se, n̄ v° participa
ta: neq n̄ maior pfectio erit Angelo ex eo qđ duret infinitum ãpe
post, qm si p mille tm annos. 5°. In æternis n̄ differt
à posse: q° si res potuit creari ab æterno de facto creata est. R
in æternis n̄ differre ẽẽ à posse hoc mõ, si ẽ signum ẽ qđ ab æter
no potest ẽẽ. at v° ex eo qđ potest n̄ sequi ẽẽ. R à posse ad actum
n̄ valet argõ, sicut ab actu ad posse.

6°

6.º Quae fiunt sic fiunt et sunt facta: sed quod ita se habet fit in instanti determinato: quod non in aeternitate quae non habet determinatum instans a priori. Et quia fiunt ab aeterno habere quodlibet instans determinatum sua in ... non est sui primi quod non potest dari in aeternitate. 7.º Si Deus potuit creare ab aeterno etiam potuit annihilare quia fieri nequit: quod nec illud. Et nego minorem. Diversa ratio est quia ut ad ... anihilatio supponit existentis. et ideo anihilatio non potest esse ab aeterno, supponit prior existentia rei, quam ejus anihilatio.

LIVRARIA DA UNIVERSIDADE

Cap. 3um

Quae res potuerint creari ab aeterno?

Primum dubium. An res permanentes tam corruptibiles quam incorruptibiles potuerint creari a Deo. Et affirmo quia in hoc nulla apparet implicatio ut constat ex dictis.

Quartum dubium. An res successivae, quae motus et tempus potuerint creari ab aeterno. Respondeo creare ab aeterno nego. Dico quod de ratione entis successivi est habere partes priores et posteriores quae primo sibi succedant: sed hoc non potest stare cum aeternitate, quia nihil est unum potuit esse ab aeterno. Primum si crearetur quod partes motus succedens ante esset sicut aeterna cum illa sic quod est complexum illius ergo pars adhaerens: deinde esset posterior in infinita duratione: sicut non esset ab aeterno sed post aliam. Nam aliud prius in duratione temporis non potest esse aeternum. Sed convincetur in motu.

Ob. 1.º Propositio de fide quae incurrit: sed de fide est motum et tempus non esse ab aeterno: quod talis propositio est incurrens: atque si motus et tempus non potuerint esse ab aeterno talis propositio est evidens, quod potius dicendum est motum et tempus esse ab aeterno. Respondeo distinguendo de fide esse duplex: alterum supernaturale quod naturali lumine non potest attingi, ut Trinitas Incarnatio. Alterum naturale ut Deum esse, animam esse immortalem et similia quae credamus quod res est tamen, possunt etiam evidenter demonstrari. Sed si sit de fide

mo

motum et tempus n. eē ab ætno: etiā nati pīte dean

2°. Si dareti aliq. repugnia in motu ab æt nō esset rāo prioris et posterioris; sed n. repugnt cum in illo assignet aliq. 1a pars fluens; sed satis ē qd. qmlibet designatam precesserint alia et alia in infinitum: q° n. repugnat mot. aeternitas. R̷ neg mi. Rāo ē q. cum ille motus hāt multas pts sive fluentes, m° alia sit posteriores aliis, q° pinde n. potuit eē ætnā; qm res æt.nia n. hēt aliam ante se pro temporis durōe.

3°. Ds potuit creare cælum ab ætnō: q° ab ætnō poēt moveri. Nā ioa poet implicōem assignam in glōe nostrae . Infids: q° cælum qsserent ab ætnō: sed qes ē privāo mot.: q° ab ætnō poēt moveri. R̷ illam qetem n. eē privam sed negam. ex q. n. sequi pbilitas motus. Urges cælum esse corp. physicum ab ætnō: q° ab ætnō poēt moveri. Nr. ioa ob repugnitiam rātis mot.

Dub. 4um q. gnōes et corruptōes rez nati um potuerint eē ab ætnō? R̷ neg. Rāo ē q. gnāo et corruptio natlis suppōt disposōes in mā: sed qd. supponit aliud n. ē sit prius: qd. repugnt ad æternitatem: q° n. potuerunt dari ab ætnō. Rāo 2° q. sequiretur in infinito dari 1um et ultimum ōium hōium. nam parentes aliq. essent primi, isti vo postremi.

Cap. 4um

Ad quam moveant corpora gravia et levia qm tendunt in suum locum natlem?

R̷ moveri remote a genante, pxe vo a sua fā subali. Rāo 1ma q. dat eē dicit etiā dare media ad conservandum tale eē: sed genantis sufficiens dat eē corporib. gravib. et levib.: q° dicit illis dare medium conservāns cujusq. rei: q° efficiens dicit dare illa q. talis tus acquiret: nimirum potam motivam, alias n. pduceret rem pfam et perfectum effectum nati.

Rāo 2um

Pro 2.um Quia proprium proprium mot.s est pot.a motiva:
sed pot.a motiva est in mobili: ergo corpus grave et leve habet principium
sui motus: atque non habet illud sm materiam quae est indiferens ad quodlibet mot-
um: ergo sm formam. Dices p.o. Id non potest esse agens et patiens. sed
motus recipitur in forma: ergo non egreditur ab illa. Respondeo motum egredi a
sola forma, et recipi in tota et in materia: et convertit agens et patiens
non se tollit adaequate.

Dices 2.o. Artes aiunt motum esse primum mu-
nus vitae: ex tamen et multa mixta gravia et levia non habent vitam:
ergo non moventur a se. Respondeo motum esse proprietatem physicam corporis. et si-
cut corpus dividitur in vivens et non vivens ita etiam motus. unde solum mo-
tus viventis est primum munus vitae quod oritur a pot.a vegetativa per
suam quae est principalis vitae. Quod dicit Philosophum agens movere non
motum intelligitur de motu proveniente ab extrinseco non ab intrinseco. Probabile
est etiam concurrunt ad motum quod corpora confluunt ad impedien-
dum vacuum.

Ex quo sequitur facultates potentias et proprietates quae ex physi-
cis sunt in ipsis principiis ut potentia attendendi sentiendi, locomovendi
quantitas temperamentum et alia huiusmodi tribui remote essentiae
sive vero formae denique a qua dimanant. Quod non solum dicitur de potentia motri-
va elementorum, sed etiam mixtorum, quae moventur naturali motu elementi pro-
dominantis. Item de motibus quo qualitates redeunt ad propria subiecta
ex quo digestum. Ut quando aqua sine ope ignis redit ad frigiditatem.

Ob. Si argentum vivum moveretur a sua forma
sit ad acquirendum suum naturalem: sed non illum acquirit: ergo non movetur ab
illa. Respondeo minorem quod si acquireret suum naturalem quiesceret in illo: atque nullibi
quiescit: ergo non acquirit suum naturalem. Respondeo argentum vivum ideo non
quiescere quia habet causas efficientes perennem agitationem: nam gravitas non si-
nit globum quiescere in plano. humiditas fugiens siccitatem facit
ut partes colligantur in globum. flexibilitas et figura rotunda impedit
consistentiam: quiescit tamen in vase, in quo est coniunctum.

Quaeres p.o. Quae sit potentia motiva mixtorum corporum? Respondeo esse

esse leuitatem, et grauitatem. Ad 3m grauitas et leuitas nil aliud est quam potentia motiva horum corporum. Ad 4m dico in aqua aliquam potentiam motivam distinctam ab ejus forma ad recuperandum frigus naturale, sicut dari potentiam distinctam a forma grauium et leuium ad petendum locum naturalem ut dixi. Ad 5m dico aliquis accidentalis distinctus regit potentiam distinctam: frigus est [illegible] accidentalis distinctus ab aqua: ergo regit potentiam distinctam. Aliis vero etiam [illegible] non regit potentiam distinctam, et ideo in materia prima non datur potentia distincta ad recipiendam formam.

Obj. Hostia consecrata mouetur ad frigus naturale: et tamen non habet formam substantialem panis, in qua inderiat potentia ad talem motum (quia non potest ergo inderere in quantitate, quia quantitas non est activa): ergo nulla forma substantialis habet potentiam ad motum. Resp. talem motum non esse naturalem, sed supernaturalem, quia fit immediate a Deo qui ab eo tunc est suppositum quod mira auctoritate possunt accidentia extra subiectum. Quomodo mobile quod movetur quiescat in puncto reflectionis videatur apud Arist. l. c. 8 q. 1. quod totum.

Cap. 5um

De inceptione et desitione rerum naturalium.

De hac materia agit Arist. [illegible] l. 1 c. 3. Igitur inceptio est initium durationis alicuius rei: desitio est finis talis durationis. Duplici ergo potest res incipere. nimirum incipit in instanti secundum primum sui esse seu inesse et immediate post illud instans seu per ultimum sui non esse seu existere. Duplici etiam potest res finire, per ultimum sui esse, et inesse in instanti, quia ita est ut immediate post non sit: per ultimum sui non esse seu existere, quia ita non est ut immediate antea fuerit. Quo opposite

Prima conclusio. Motus et tempus incipiunt per ultimum sui non esse. desinuntque per primum sui non esse. Ratio quia motus et tempus non possunt dari in instanti: quia non habent primum ultimum instans in quo sint: et ideo in instanti non datur quies privativa. 2a conclusio. Res permanentes quae cum tempore incipiunt et finiunt sequuntur inceptionem et desitionem

totum mot. et temporis. 3a Pro. Initia temporis et motus incipiunt p. 1um sui ee et desinunt p. 1um sui n. ee. Pb. quia habent totum suum ee sit. 4a Pro. Sibi incipiunt et finiunt illa q. fiunt in instanti. Reliq. videantur apud C.

Cap. 5um

De primo motore seu 1a causa.

Quaeri 1o. An nat. lumine demonstretur dari unam 1am causam in rerum univ.? Affirmative. Pb. q. si n. daretur unus 1us motor tollerentur oes causalitates et effectus causarum causaliter subordinatarum: ergo n. e. dm. q. admittendus e. 1us motor. Pb. mai. q. in oibus cis causaliter subordinatis ulma subordinatur mediae, media 1ae. q. si tollitur una 1a tollitur media et ulma. et consequenter nulla dabitur causa subordinata alteri causali.

Dices. Non valet argumentum a divisis ad conjuncta: q. quamvis aliq. causa habeat aliam a q. moveatur et cui subordinetur causaliter n. tamen illam habent oes. Sicut et cuilibet nus superatur ab aliquo. tamen collectio omnium numerorum n. superatur ab uno. Resp. a divisis ad conjuncta nil colligi vi formae sed aliquando vi materiae. ut in praesenti. Si n. n. daretur 1us motor daretur processus in infinitum. et consequenter ab. q. n. sequitur in exemplo numerorum.

Quaeri 2o. An 1us motor careat oi mutatione? Affirmative. Pb. ex Metaphysica 3o. Ego Ds et n. uteor mutor. Deinde rone q. Ds e. simplex ens in actu: q. n. habet potentiam ad mutationem. Probatur. q. q. mutatur, acquirit aliquid qd n. habebat: Ds nil pot acquirere de novo. siquidem continet in se oem perfectionem: q. n. pot mutari.

Quaeri 3o. An 1us motor sit spualis? Affirmative. Pb. ex Joannis 4o Spus Ds e. Deinde rone q. Ds debet ee perfectissimum: sed qe spale e. perfectius qm corporale: q. Ds e. spualis. Mi. pt. q. substantia eo perfectior e. q. magis libera e. a mat.: sed spus e. oio liber a mat.: ergo e. perfectior. Cur vero Sacra pag. tribuit aliq. Deo q. mu... toem t corporis videntur adumbrare. Loquitur metaphorice. Respondetur autem

Pbo

Aduis beat Dm ad aeternum, et optimum. Loqui ut vulgariter dici solet. Spus vivi continet oia alia.

Ob 1°. unum et immobile unum tm potest facere et uno mo: Ds facit multa et diversis mods: q neq e unus neq immobilis. R illd pronunciatum ee verum de eis sucis n de aequivocis: ista n diversos effus et diverso mo potest producere: ut pet experientia. Et a fortiori dicendum e de eia Lo q vivi continet et reparat oia q facit, imo nobiliori mo qm eia 2e continent et reparant suos effus.

2°. Qdqd e in eo qd movetur etiam movetur p accens rone illius: Ds e in rebus mobilibus: q movetur sal p accens. R ut aliqd dicatur moveri p accens requiritur tum ut res n sit alibi, nisi in illa q movetur: m aia n movetur p accens ad motum manus q e ext illam: 2um ut res q p accens movetur mutet tum sm se totam: un n movetur p accens aia qu illa n mutat tum totali. 3um ut res q p accens movetur immitatur rei motae. ut aia imitatur mo Christus accentibus Sacrae Eucharistiae. Quid cum does n reperiuntur in Deo q nec p accens movetur inter. Et vo moveatur extre p aus creos nullum e inconveniens.

Cap. Vltimum

Vtrum 1. motor ubiq sit

Affa sa e de fide Sapie 1°. Spus Dni replevit orbem terrarum. et hoc qd continet oia. Quam veritatem etiam professus e Poeta, qui libro 4° Georg. Deum namq ire p oes terrasq tractusq maris coelumq profundum. Et rone q Ds im conservat et concurrit cum oi agenti creo: q ubicumq fuerit fe potuerit aliqd creatum ibi e Ds.

Solet qui Lo Artes novere Dm ubiq ee Probe, q convenit Dm imm concurrere cum oi agente creo: sed n pt concurrere imme, si esset indistans: q putavit ubiq ee presentem. Quaeritur 2° Vtr Ds sit extra coelum seu in vacuo. Proba

affre. Di 1º ex dfone Dei tradita a Trimigistro. Ds ē illa qs
sphæra cujus centrum ē ubiq circumfera nusqm. Di 2º
ac siti. Vra se hēt ætnās Dei ad tempus sicut immensitas
ad Lum: sed Ds p suam æternitatem comphendit oē tempus re
ale et imaginarium: gº p suam immensitatem occupat totum
Lum etm imaginarium. 3º ex absurdo. q sequeret qt si Ds
poneret Angelum t eoim extª coelum. esset in illis et n in spa
tio intermedio: gº Ds esset a se divisus et divisus moveret: qd ē
absurdum.

Resp. 1º ē Dm q̃tuor mōis dici desinere ali
cui rei. 1º p essentiam 2º p potentiam 3º p presentiam 4º in iustis p gratiam. Dicas etm 1º. Ds n pt ee in nihilo: extª coelum nil ē:
g ibi n ē Ds. Resp. extª coelum nil ee reale sed vacuum et ima
ginarium: et autem Ds ibi sit n repugnat in Lo sicut ante
mundi creatoem erat ubi mundus mō ē, et tm ibi nil erat
reale.

2º. Vacuum ē privaõ entis: sed Ds n ē in
privatib (quis n dicet Dm ee in caecitate): gº neq in vacuo.
Resp. Dm n ee in privatib q n st apta ut aliqd in se recipiant,
q̃ fis ē caecitas. ee vº in illis q aliqd possunt recipere: sicut
vacuum pot recipere corpus.

3º. Ds n exit sub p nostram roem: sed va
cuum dari sub p nostram roem. et ideo dr spatium imagi
narium: gº Ds n exit in illo. Resp. neg mi. Lt n nemo cogitet
de Lo imaginrio. quali ptm dari Lt n sit positivum. nam qd
ē imaginarium suppit aeque, t positivum, t negdm ut imagi
nem.

4º. Ds operari ubicumq ē: sed nil operari
extª coelum: gº n ē ibi. Resp. Dm in spatio imaginrio operari ad
interna Lt n operet ad extª. Accedit qd operaõ n ē ubiquatio
ut aliq existimant. Neq etm actio dina ē circumscripta
sed immensa et infinita. Vtm vacuum n ideo di tale qd Ds
ibi